

GYERMEKBARÁT

5. SZ.

PEST 1861 EMICH G. M. AKAD. NYOMDÁSZ.

C

5.

Meg
dono
Riel

hog
kics
titol
kezo
gyö
lelk

bont
teki
a m

harr
észa
hol
kód

loba
szer
nek

bar

vele
egy

pül

rag
szin
után

/// **

GYERMEKBARÁT.

5. sz.

Pest dec. 5.

1861.

Megjelenik minden csütörtökön. Laptulaj-
donos: **A t a l a.** Fel. szerkesztő: **Szabó**
Richard. Lakása: Nádorutca Oswaldház.

Előfizetési díj: egy évre 5 ft., félévre 2 ft.
50 kr., negyedévre 1 ft. 30 kr.
Előfizethetni **Emich Gusztáv** kiadónál,
Barátok tere 7. sz.

Gyöngédség.

Jártatok-e már jókor reggel kertben vagy mezőn s szemetekbe tünt-e, hogy az a kicsi harmatesep, mi csodás hatást gyakorol egy-egy virágra?! Az a kicsi csep ott ragyog a bimbókon, üdítő nedvét beszívároztatja a levelek közé, titokzatos működése a száron keresztül lehat a gyökérig s a virág bontakozni kezd, a bimbó fölpattan, a szirmok tágulnak, egyik a másik után kinyílik s gyöngéd színe, finom szerkezete föltárul, mi oly szép, oly bájos, hogy az ember lelke szinte mosolyog örömeiben, ha tekintetét ráveti.

Nemde, szép a virág fejlődését, bámulatos rendbe illesztett szirmainak kibontakozását, föltárlását szemlélni s az egésznek kinyílásán gyönyörködni?

E gyönyört idézem én elő most magamnak s kimegyek kertembe, megtekintem virágaimat, mikép fejlődnek, tündöklük-e rajtok harmat s szirmaik, egyik a másik után, mikép bontakoznak ki kelyhökéből.

De hiszen, hó takarja a földet; köd, eső borul a láthatárra, napsugárnak, harmatragyogásnak híre sincs s a dér a virágokat már rég letarolta.

Igen ám, de az én kertem, az én virágaim nem ott vannak, hol most az északi szél végig zúg a kopasz fatetőkön, hanem sokkal kedélyesebb helyen, ott hol napsugár van, harmat ragyog, virágok tenyésznek, hol az áldott meleget köd, eső, fagy el nem nyomhatja, mert ott a szeretet napja süt az égen.

S nem találnátok ki, hol van ez?!

Ott van biz az köztetek, a ti családi tűzhelyeiteknél, hol most a kandalóban vigan pattog a tűz, de nagyobb meleget terjeszt körülöttetek a szülői szeretet, ez áldott napja, kifogyhatlan harmatja, édesen üdítő szellője a szívnek, melynek virágai ti vagytok.

Tudjátok tehát most már, hol van az én kertem s kik az én virágaim?

Kertem családi körötök, virágaim ti vagytok, mert hiszen a „Gyermekbarát“ épen úgy szeret titeket, mintha édes gyermekei volnátok.

Tehát beköszöntök hozzátok. Megnézem, mikép tenyésztek; szivetek levelei mikép fejlődnek egymás után; igen, mert minden egyes szép tulajdon egy-egy levél, szirm, melyek ifju sziveteket virággá alkotják.

Az az angyal, kiről a multkor beszéltem nektek, szárnyaira kap s berepüli velem e szép hazát, hogy láthassalak titeket.

Ah, ezek a virágok igen szépen tenyésznek, az anyai szeretet harmatja ragyog rajtok, az atyai gondoskodás éltető melege érleli őket, szivökből mint szirmok a kelyhekből, a nemes és szép jellemvonások egyenkint, egymás után fakadoznak!

Dunáninnen Dunántúl, Tiszáninnen Tiszántúl, a szép Erdélyen keresztül, mindenfelé repkedtünk.

— Pihenjünk kissé, mondá egy helyen az angyal, és nézd a képet, mely előtted föltárul.

Természetesen, mi látatlanul repültünk be, a család nem is sejtette, hogy ott vagyunk.

De annál inkább gyönyörködünk mi azokon, a miket láttunk és hallottunk.

A szoba tele volt friss virággal. A kandalló szelid melege oly lakályossá tette azt. Állványokon, asztalon tudományos, oktató könyvek heverték. Egy kis asztalt női kézimunkák foglaltak el. Egy szőke kis leány figyelve hallgatott anyjára, ki szeretetet sugárzó arccal tekintte gyermekére s úgy látszott, hogy egy megkezdett tárgyat fejteget néki. Az atya távolabb ült s majd olvasott, majd kedveseire tekintte.

De hallgassuk az anyát, mit beszél gyermekének!

„A szív egyik nemesebb tulajdona a gyöngédség, vagyis azon finom érzés, mely érintkezésünket másokkal úgy irányozza, hogy az illemes, kedves és lekötelező legyen. A gyöngéd, finom ember óvakodni fog másra nézve valami sérelmet tenni, mert önszive jajdulna föl, ha valakinek akár véleményét, akár valamely érzését érzékenyen megtámadná vagy kiméletlen lenne iránta. A művelt lélek egyszersmind gyöngéd is, mert csak az sajátíthatja el azon tapintatot, mely minden helyzetben a kellő viseletet és bánásmódot tudja alkalmazni, ki a műveltség által saját érzéseit megnemesítette.

A gyöngédség, kedves gyermek, türelmes, előzékeny, szolgálatkész s nemcsak azokra terjed ki, kik a szeretet kapcsaival vannak hozzánk kötve, hanem mindazokra, kikkel érintkezésbe jutunk.

És ne gondold, hogy gyöngédnek lenni, annyi mint hizelegni vagy önbecs-éretedet lealázni, ó nem, a gyöngédség nem zárja ki az önállóságot, határozottságot s meggyőződésed szilárd védelmét, de mindezt oly finomul, illemesen és nyájas modorban teszed, hogy viseletedre a sértésnek még csak árnyéka sem borulhat.

Azt kérdezed gyermekem, hogy e tulajdont csak a leányoknak kell elsajátítani? Ó nem, a fiúknak is kell arra törekedni, mert az a szívnek általános nemes vonása és az élet boldogságához szükséges. Sőt a fiúknak még inkább hozzá kell magokat szoktatni, mivel a férfi természete több hajlammal bír a nyerseségre s gyöngédtelenség vajmi sokszor lehet az életben boldogtalanság forrása.

Tehát szelid, türelmes, előzékeny, finom, szeretetteljes legyen viseleted mindenki iránt, mert a gyöngédség mindezt magában foglalja.

Az anya itt elhallgatott s mi örömmel repültünk tovább, azon meggyőződéssel keblünkben, hogy az anyai szeretet legéltetőbb harmata a zsenge gyermekszív virágának, melyek télen is épen úgy virulnak, mint nyári forró napokban.

Miket láttunk és hallottunk még ez utunkban, majd elmondom másszor.

Hymnus a magyar nép zivataros századaiból.

Isten, áldd meg a magyart
 Jó kedvvel, bőséggel,
 Nyujts feléje védő kart,
 Ha küzd ellenséggel;
 Balsors a kit régen tép,
 Hozz rá vig esztendő; ;
 Megbűnhődte már e nép
 A multat s jövődöt.

Őseinket felhozád
 Kárpát szent bérezére,
 Általad nyert szép hazát
 Bendegúznak vére,
 S merre zúgnak hajjai
 Tiszának, Dunának,
 Árpád hős magzatjai
 Felvirágozának.

Értünk Kúnság mezein
 Ért kalászt lengettél,
 Tokaj szőlővesszőin
 Nektárt csepegtettél,
 Zászlónk gyakran plántálád
 Vad török sánczára,
 S nyögte Mátyás bús hadát
 Bécsnek büszke vára.

Hajh, de bűneink miatt
 Gyúlt harag kebledben
 S elsujtád villámidat
 Dörgő fellegedben,
 Most rabló mongol nyilat
 Zúgattad felettünk,
 Majd töröktől rabigát
 Vállainkra vettünk.

Hányszor zengett ajkain
 Ozman vad népének
 Vert hadunk csonthalmain
 Győzedelmi ének?
 Hányszor támadt tenfiad
 Szép hazám, kebledre
 S lettél magzatod miatt
 Magzatod hamvvedre!

Bújt az üldözött s felé
 Kard nyúlt barlangjában,
 Szertenézett s nem lelé
 Honját a hazában,
 Bécrezre hág és völgybe száll,
 Bú s kétség mellette,
 Vérözön lábainál
 S lángtenger felette.

Vár állott? Most kőhalom.
 Kedv s öröm repkedtek?
 Haláldörgés siralom
 Zajlik már helyettek!
 S ah, szabadság nem virul
 A holtak véréből,
 Kinzó rabság könnye hull
 Árvánk hő szeméből.

Szánd meg Isten, a magyart,
 Kit vészek hányának,
 Nyujts feléje védő kart
 Tengerén kinjának.
 Balsors a kit régen tép,
 Hozz rá vig esztendő; ;
 Megbűnhődte már e nép
 A multat s jövődöt.

Kölcsey Ferencz.

A p á r t a ü n n e p e.

Vigjáték egy felvonásban.

Személyek.

Özvegy Belrendiné. Földbirtokosnö.
 Ákos } gyermekei.
 Rózsa }
 Gyula } jóbarátjaik a szomszédból.
 Ida }
 Egy cseléd.
 Férfi és nővendégek Belrendinénél.

*

A játék történik Belrendiné házánál.

Az első jelenet az előszobában történik, hol az állványon nyíló virágok vannak, a többi jelenetek a vendégteremben.

Rózsa egészen fehérbe öltözve, csak a mellénykéje színes. A többi tetszés szerint, de magyarosan.

Első jelenet.

(Ákos egyedül virágokat tart, melyekből csinos bokrétát köt s azt kedvtelve forgatja kezében.)

Ákos (vidáman.) Így ni, most még egy csokrot rá. (Zsebéből keskeny nemzetiszínű szalagot vesz elő, ráköti a bokréta szárára.) Azt mondják, a barátság virágot ad, én úgy hiszem a testvér a legjobb barát, és így méltán adhatok virágot nővéremnek névnapjára.

Második jelenet.

Ida és Ákos.

(Ida kezében egy koszorút tart, mely zöld levelekből és rózsaszín virágokból van összeállítva.)

Ida. Jónapot, Ákos! Hol van Rózsa?

Ákos. Jó napot, édes Ida! Ej, mily szép füzért hoztál. Valóban, te csak mindig túlteszesz rajtam, (Rámutat a füzérre.) Lám, mily egyszerű és mégis mily szép! Rózsát kérdezed? Ó a kertben van, virágait ápolja.

Ida. Ide siettem, nehogy más megelőzzön és mivel én egyszerű leányka vagyok, ajándékom is oly egyszerű.

Ákos. Mi annál szebb. Hát Gyula barátom hol marad? Remélem, ő is megjelen és résztveszen házi ünnepünkben. Bár mentül többen lennénk, mivel úgy hiszem, ma nálunk más ünnepély is lesz, nemcsak a névnap.

Ida. Igen? Ugyan mi lesz az, édes Ákos? Ah, de rendkívül örvendek annak, mert a ti kedves mamátok oly jó és kedves, ki főgyönyörét abban leli, ha nektek örömet szerezhet. Előre képzelem, mily jól töltjük el a mai napot, miből ísmét valami hasznost is tanulunk.

Ákos. Az nagyon meglehet, de hogy mi lesz, azt nem tudom. Annyit látok, hogy kedves anyám vidor ugyan, de mellette mégis oly gondolkozó s a mint reggel bementem hozzá a szokott üdvözletre, egy csinos szekrényke állott asztalán, mit én eddig nem láttam, szemei könyesek voltak, melyek nem a bú könnyei lehettek, mert mosolygott, hanem én azt hiszem, hogy abban a szekrényben rejlik az a valami, mi a másik ünnepélyhez tartozik.

Ida. Oh, te bölcs Salamon! Mi mindent föltalál és azt még sem fejtheti meg, hogy ebből a szekrényből Rózsára valami meglepetés vár! Egy szép karperecz vagy nyakékszer. Nos?!

Ákos. Meghiszem, hogy Rózsát illeti a szekrény titka, de hogy valami ékszer legyen, nem gondolnám, mert édes anyánk azt szokta mondani, a lányok ékszere az egyszerűség.

Ida. Igaz, hanem menjünk be, mert hiszem, hogy már a családot együtt találjuk.

Harmadik jelenet.

(A nő és férfitendégek a vendégteremben az asztal körül ülve egy albumban lapoznak, egy csinos szekrényke áll az asztalon, Ida és Ákos belépnek, Belrendinének kezét csókolva a többi vendégekkel kezét szorítanak.)

Belrendiné. Hozott Isten, édes Idám. Mily jó vagy te, jer ülj ide közibénk. (Ida leül Belrendiné baljára.) Te pedig Ákos, keresd fel Rózsát és hívd be.

Ákos (a bokrétát keblébe rejt.) Igen, kedves anyám. (Elmegy.)

Belrendiné. Nagyon le vagyok kötelezve, kedves vendégeim, barátságos megjelenésükért, annival inkább, mivel ma nemcsak névnap-i ünnepet ülendünk, hanem Rózsámat ma akarom a serdülő leánykák sorába fölavatni, mi az által történik, hogy az ősanyámról rám maradt pártát feltüzöm fejére és már holnap abban megy az Isten házába. Kétszeresen üdvözlöm hát önöket, hogy ezen családi ünnepélyt velem élvezni sziveskednek.

A vendégek. Ah, örvendünk!!

Negyedik jelenet.

(Gyula és a többiek.)

(Kezébe fátyolba takarva egy fehér galambot tart, Belrendinének kezét csókol s a többi vendégek előtt meghajtja magát.)

Gyula. Üdvözlöm kedves nénemet, (széttéekint.) Hol van barátom Ákos és Rózsa?

Belrendiné. Ezennel itt lesznek.

Ötödik jelenet.

(Rózsa, Ákos és a voltak.)

(Ákos kezénél fogva vezet Rózsát, a mint belépnek Rózsa vidoran meghajtja magát, a vendégek mind fölkelnek s elébe mennek, két oldalt kört formálnak. Ida oda lép hozzá, nyájasan de ünnepélyes hangon szól hozzá, Rózsa örömét mutatja de szerényen áll.)

Ida. Legyen életed mindig viruló, mint a tavasz virágai, lelked úgy övedd körül a boldogság, mint e füzér fejedet.

(Rózsa lehajtja fejét, Ida a homlokán keresztül feltüzi neki a koszorút, megcsókolják egymást, Ida hátralep, Ákos előre jön a bokrétával.)

Ákos. Fogadd e bokrétát, mint testvéri szeretetem jelét. (Oda nyújtja neki a bokrétát, mit Rózsa keblére tűz.) A szerencse mindig bokrosan köszöntson be az éltel át hozzád.

Rózsa (Érzékenyen.) Köszönöm, jó bátya! (Ákos hátralep, Gyula hozzá megy, kiveszi a galambot a kendőből, minek nyakára keskeny piros szallagcsokor van kötve.)

Gyula. Kedves Rózsa, te a virágok királynéja nevére viseled, nem hoztam hát azt, mert hisz, te annak bőségében vagy, de hoztam őszinte szívből eredt jó kívánatokat, melyekkel Isten legjobb áldását esdem le számodra és hogy ezen nap emléke némileg megmaradjon előtted, elhoztam, mi nekem legkedvesebb volt, gurlimat. Fogadd e csekélységet és emlékezz meg adójáról, ki mindig igaz barátod maradt. (Átadja a hófehér galambot Rózsának, ki azt elfogadva örömmel nézi, fejét ajkához szoritja.)

Rózsa. Oh Istenem! Köszönöm neked és nektek kedvesim, e sok örömet.

(Szívélyesen megrázza Gyula kezét. Egy cseléd előre lép, ki átveszi a galambkát és kiviszi. Belrendiné előre lép mosolygva, Rózsához szól.)

Belrendiné. Én maradtam utoljára édes gyermekem, hogy anyai szívem teljéből mondjam neked, hogy te jó gyermekem vagy, mit én most névnapodon nyilvánított vendégeink előtt, és méltónak tartalak azon diszes ajándékra, mit ezelőtt husz évvel én is az én szeretett anyámtól kaptam. (Kiveszi a szekrényből a pártát, mi egy gyöngyökkel himzett két ujnyi szélességű karika s szalagok függenek le rajta, ez alatt Rózsa anyja elébe térdel, elérzékenyül s meghajtja fejét, az anyja a fő hátuljára tűzi egy arra rendelt tüvel a pártát, a vendégek kört formálva állnak.) Belrendiné (méltósággal folytatja.) Fogadd e koronáját az erénynek,

viseld azt mindig méltán s pirulás nélkül, őrizd meg annak fényét úgy, mint elődeink és én megőriztem azt, hogy Isten a tiszta erény áldását soha se vonja meg tőled, valamint a jó emberek becsülését és bird annyi áldásomat jó gyermekem! (Lehajol, fölemelj s megcsókolja Rózsát.

A v e n d é g e k. Éljen, éljen, éljen!!!

A nagyanyó.

Kis iskola,

a kicsinyek számára, de a nagyobbaknak is hasznos emlékeztető.

Általános földrajz.

Mielőtt részletekbe mennénk át, a többi földrészszel is röviden megismer-
tetlek kedvesim, hogy némi fogalmatok legyen egész földünkéről.

Ázsia.

Ázsia, Európától keletnek fekszik, a legnagyobb földrész s a keleti fél-
gömb száraz földének főtömegét képezi. Határai: északról az északi jeges
tenger; keletről a nagy Ocean; délről: az indiai tenger; nyugatról: Európával
s Afrikával függ össze; északkeletről Amerikától, délkeletről Australiától kes-
keny tengerrész választja el.

Hegyei a legnagyobbak földünkön; legmagasb a Himalaya hegyláncz,
Dhavalagiri bércezével, nevezetesek még az Ural, Kaukaz, Ararat, Libanon és
sinai hegylánczok.

Legnevezetesb folyói: Ganges, Euphrat, Tigris, Indus, Jordán és
Hong-Kiang.

Országai. Északi részén: ázsiai Oroszország vagy Sziberia; nyugati
részén: ázsiai törökbirodalom; déli részén: Arabia, Iran vagy Perzsia a hozzá
tartozó tartományokkal, és Keletindia; keleti részén China és Japán. Közepén
pedig a chinai birodalomhoz tartozó Mongolság és Tibet.

Hazai földrajz.

Hazánk Királyhágón inveni részéhez tartoznak még a szabad kerületek,
ugymint:

1-ör. A Jász-Kun hármas kerület, melynek alkotó részei: a Jászság, Kis-
és Nagy-Kúnság. A hármas kerület székvárosa: Jászberény.

2-or. A Hajdú-városok kerülete; székvárosa: Bőszörmény.

3-or. A magyar tengerpart, fővárosa: Fiume, az adriai tenger mellett.

A magyar korona kiegészítő része még:

Horvátország.

mely három megyéből áll; u. m.

Zágráb megye, fővárosa nemcsak a megyének, de az országnak is:
Zágráb.

Varasd megye, székvárosa: Varasd.

Körösmegye, székvárosa: Körös.

Horvátországhoz tartozik még egy kiváltságos nemesi kerület: a turopo-
lyai vagy turmezei grófság, székvárosa: Nagy-Goricza.

Világtörténelem.

Phoenicia.

A phoeniciaiak nem háborúk s hódítások, hanem hasznos találmányok, kereskedés, ipar, művészetek s kora műveltség által tüntették ki magokat. A Libanon cedrusaiból épült hajóikon az eddig ismeretlen Európát is fölkeresték s e földrész későbbi műveltségének alapja gyarmataik voltak. E szorgalmas nép által sok nevezetes város épült s virult fel, a leghiresbek és fényesbek azonban Sydon és Tyrus valának. Vallások szép s egyszerű volt; mint a legtöbb keleti nép, ők is a napot, holdat s csillagokat imádták. Ők voltak az első bányászok, aranyból, ezüsből művészi készítmények kerültek ki ügyes kezeikből s híres volt a tyrusi bibor s finom vászon. Mint kereskedők a számtant, mint hajósok a csillagászatot tökélesítették, az első pénzt ők verték s nekik köszönhetjük az üvegkészítés hasznos találmányát.

Uralkodóik közt megemlítendő a kegyetlen Pygmalion, ki ártatlan sógorát megöleté, hogy kincseit magáévá tehesse, azonban eszélyes nővére az özvegyen maradt Didó, szándékát kijátszva, kincseivel Afrika partjaira menekült, hol később az oly híres s hatalmas Chartágót alapítá.

Végre Sydon és Tyrus a világhírű hódító macedoniai nagy Sándor hatalma alá kerülve, leromboltatott s a phoeniciai birodalom elenyészett 332-ben Krisztus születése előtt.

Itt még megemlítem előttek Syriát, melynek fővárosa Damaskus, szintén az ipar s kereskedés által volt híres.

Hazai történelem.

II-ik korszak, az Árpád házból származott királyok 1000-tól 1301-ig.

Szent István

uralkodott : 38 évig, 1000-tól 1038-ig.

István böles, jámbor, szentéletű, a kereszténység terjesztésében buzgó s erélyes, de a kormányzásban gyenge király volt. Az őshit védelmében ellene felkelt Kupa vezért s az ország szélén pusztító II. Konrád császárt vitézül legyőzte; böles törvényei s intézményei által a művelődés áldását árasztá az országra s nagy érdemeire egyedül az vet homályt, hogy neje az idegen Gizella büntetéseit elnézte, ki az ország ügyeibe avatkozva, borzasztó kegyetlenséggel kiirtani törekedett Árpád maradékait, hogy saját rokonait helyezhesse a magyar trónra. István egyetlen fia Imre halála után még négy a nemes Árpád vérből származott ifju hercegeg élt: Géza fejedelem testvérének fia Vazul s három unokája, András, Béla és Levente. A korona Vazult illette volna, de az ármányos királynő több főurral szövetségbe, barbar kegyetlenséggel kiszúrátá az ifju hercegeg szemeit s füleibe forró ólmot öntete. Az iszonyu büntett büntetlenül maradt, sőt a másik három hercegegnek védelem helyett István csak azon tanácsot adá, hogy futnának ki az országból a királyné üldözései elől, mely tanácsot követve, a hercegegek Lengyelországba menekültek.

Rokonainak szenvedése s viszontagságai a jámbor király szelid szívet s gyöngye egészségét végkép megtörék s augusztus 15-én 1038-ban bevégzé ájtatos szent életét s Fehérvárott eltemettetett. Utódjaul neje rokonát Pétert jelölte ki. 1083-ban VII. Gergely pápa Istvánt Imre fiával a szentek sorába igtatta.

Bölcs törvényeket hoz a hazának István,
 Templomokat állít, a népet tanítván.
 Rendel püspököket, várakat, megyéket;
 Erdélyt rendbe hozza. Kupára vet féket.
 Tiszteletet viv ki odaki s idebent,
 Csak kár, hogy behozta azt a sok idegent. (Szász K.)

Természettan.

Azon általános tulajdonok, melyekkel minden test bír, a következők :

1-ör. **Kiterjedés**, mely szerint minden test hosszúságban, szélességben s vastagságban bizonyos tért foglal el. A kiterjedés határai képezik a test

alakját s határozzák meg nagyságát. — A legparányibb, csak nagyító üvegen kivehető porszemnek e tulajdon ép oly sajátja, mint a legnagyobb égi testnek.

2-szor. **Áthatlanság** azon tulajdon, mely által minden test saját terét úgy betölti, hogy vele együtt ugyanazon téren más test nem férhet el. Látszólagosan áthatja ugyan egyik test a másikat, mint például a víz a szivacsot, vagy a bor a vizet, ha összekeverjük vele, de valósággal a víz a szivacs hézagaiból a levegőt kiszorítva, csak ezen hézagot tölti be; a bor

a víz keverékében pedig a bor- s vírzészecskék nem egybeolvadva, hanem külön tereken egymás mellett s egymás fölött vannak.

3-ör. **Rostozatosság** (porosítás) vagy azon apró lyukacsok (porusok) melyekkel minden test bír s melyek a szivacson, kenyéren, fán s az ember bőrén szabad szemmel, egyéb testeken, mint például az érczen csak nagyító üvegen át észrevehetőek. E tulajdon okozza, hogy a víz papíron, a melegség a kályhán, a tűz olvasztás alkalmával az érczen keresztül hat.

Gutenberg János emlékszobra.

Lásd a szöveget a 74-dik lapon.

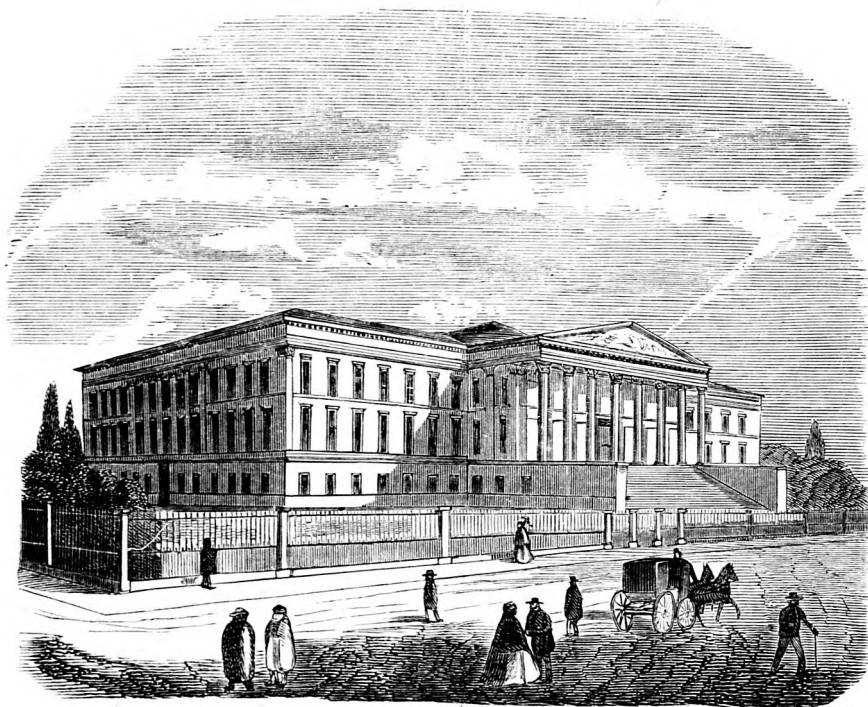
4-er. **Súlyerő**, mely alatt a természettan tulajdonképen nem a testek nehézségét érti, hanem a föld azon tulajdonát, mely által minden testet középontja felé vonz; így tehát a súlyerő egyértelmű a föld vonzerejével.

Ha valamely testet fölemelni akarunk, szükséges, hogy annyi erőt fejtsünk ki, mely a föld vonzerejét fölülmulja. Némely testek mint füst, gőz, pára, köd és pehely, magoktól is fölemelkednek ugyan a levegőben, de ez onnan ered, mert könnyebbek, mint a levegő, általa tehát fölemeltethetnek s benne úgy uszhatnak, mint a fa a vizen.

5-ör. **A mozgathatóság**. Látszólagosan minden test inkább a pihenés, mint a mozgás tulajdonával bír, de valósággal e pihenés csak a mozgás megakadályozásából ered; mert ha egy testet földobunk s ez a föld titkos vonzereje által ennek felületére ismét visszaesik, mozgásával csak azért nem folytathatja

tovább, mert a föld kemény kérge által akadályoztatik ; ha azonban, midőn valamely testet földobunk, felfelé ép oly hatalmas erő vonzaná, mint földünk középpontjának lefelé vonzó ereje, akkor a test két egyenlő erő által két ellenkező irányban vonzatva le nem eshetnék s így akadályra nem találva, mozgását a végtelenig folytatná, mint azt az égi testeknél látjuk, melyek egymásra ható vonzerejök által örökös mozgásban és súlyegyenben maradnak.

6-or. Az eloszthatóság. Minthogy minden test több részből áll, több részre eloszthatónak kell lennie. Némely test nehezebben, másik könnyebben elosztható ; némelynek elosztását a természet tűz, víz vagy levegő által eszközli, mások ellenben csak mesterségesen ráspolás, fűrészelés, metszés és

A n e m z e t i M u z e u m .

Lásd a szöveget a 76-dik lapon.

kalapácsolás által eloszthatók. Bámulatos némely test eloszthatósága. Egy szemer aranyat annyira ki lehet nyújtani, hogy öt láb hosszú s ugyanannyi szélességű tért boríthatunk be vele ; egy szemer vízben felolvasztott karminnal fél négyszögölnyi falat pirosra festhetünk ; azon vékony szál, melyen a pók leereszkedni szokott, hat ezer más szálra elválasztható.

7-er. Az összefügghetőség azon tulajdon, mely által a test részei egymástól vonzatva szorosan összefüggnek. A testek részeinek ezen vonzereje, s ennek következtében összefüggési erejök is különböző. Innen erednek azon különös tulajdonok, melyek csak némely testnek sajátjai ; t ö m ö r n e k azon testek neveztetnek, melyeknél az összefüggés gyenge. K e m é n y e k azok, me-

lyeknek részei oly szorosan összefüggnek, hogy eloszthatások csak erőszakkal eszközölhető, mint a kövek, fa, sat. L á g y a k azok, melyeknek részei könnyen elválaszthatók, mint vaj, sat. N y u l ó s a k, s z i v ó s a k azok, melyeket hosszára kinyújthatunk, a nélkül, hogy összefüggésüket elvesztenék, mint a viasz. R u g é k o n y a k végre azok, melyeknek részei ugyan kinyújthatók, de előbbi helyöket azonnal ismét elfoglalják, a mint a huzás vagy nyomás megszűnik. A testek ezen tulajdonai okoznak minden természeti tüneményt.

Nevezetes emberek csarnoka.

IV.

Gutenberg János

és a könyvsajtó feltalálása.

Az összehasonlító tekintet, melyet a mult népei életére és állására vetünk, minden tekintetben a legfeltünőbb különbségeket mutatja. Mi más vala a régi korban az államok, községek és családok élete, midőn egész népek egy-egy ázsiai vagy afrikai zsarnok rabigája alatt görnyedve, majd gúlákat *) építettek, obeliszeket **) emeltek, majd az ellorai titokzatos sziklatemplomot vésték ki, midőn Babylon óriás falaihoz a köveket összehalmozták vagy fejdemeik s meghódítóik hadseregében véres harcokat vívtak! Mi más vala, midőn egy egész nép ott abban a dicső Görögországban, Athencban, nagy szónokai körül összegyűlt s a művészet s tudományok mindent éltető érzülete benne föl lön ébresztve!

Mi más jelenetekkel találkozunk azonban, ha visszavarázsoljuk magunkat azon nevezetes időkbe, midőn Róma viráguralma meg lön törve és a népek keletről nyugotra, északról délre vándoroltak és az európai államalakulás kezdetét vette! Ekkor Európa egyik végétől a másik végeig vad fegyverzőrej hangzott, államok döltek össze, országok pusztultak el, világvárosok lettek hamuvá és a kasza átváltozott karddá! Az előbbi műveltség helyébe tudatlanság s nyereség lépett s félezredévig tartott, míg a nyugoti népek e zavarokból megpihenni s a szellem művelésére gondolni kezdtek.

A régi tudományok s műveltség maradványai megőrzését leginkább a zárdáknak köszönhetjük. Irni s olvasni azon sötét időkben majdnem csak egyedül a papok tudtak, kik egyedül kezelték az oktatást s leltáraikba voltak letéve a régi írók kézíratai, melyeket az enyészettől ők mentének meg. Ott ültek a szorgalmas szerzetesek, tollal vagy esettel kezökben s bámulatos szorgalommal festették az ezer vagy majdnem kétezer éves könyv betűit, sokszor nemis tudva annak értelmét, de mégis irtak pergamentjeikre, számitva a szavakat, szótagokat s betűket.

És ez így tartott évről évre. Voltak nagy városok, melyekben alig lehetett néhány eseptintát kapni, voltak nevezetes fejedelmek, kik irni, olvasni nem tudtak s nevöket a kard markolatával nyomták le viaszba. A nép, sőt a gazdagok s hatalmasok is a legsötétebb tudatlanságban éltek. Azok a kimondhatlan szorgalommal irt könyvek a zárdákból a fejedelmek palotáiba vándoroltak, kifestették azokat a legdrágább festékekkel, aranyba foglalták s hallatlan drágán fizették meg, nem hogy olvassák, hanem hogy dicsekedjenek velök.

Csak a tizennegyedik század vége felé kezdtek uj irással élni, mely

*) Pyramis=gúla. **) Obeliszk=lobor.

1436-ig folytonosan fejlődött, midőn a könyvnyomás mestersége mint az újabb művelődés egyik legszebb virága fölvirult s a legáldásosabb gyümölcsöket termé.

E találmány az emberiném történetében fordulópontot képezett. A tudományok és ismeretek kínesei csak általa lettek minden ember s idők közvagyónává.

A könyvsajtó feltalálója Gutenberg János. Tartsátok meg nevét szívetekben s mindig a legmélyebb tisztelettel és hála érzetével említsétek.

Mielőtt a könyvnyomás mestersége létre jött, ezer s ezer kéz volt a könyvek lemásolásával s szaporításával elfoglalva. Most ezek elveszték egyszerre kenyérkeresetöket s azért nem lehet csodálni, hogy az új, bámulatraméltó művészetet eleinte üldözték s ördögi mesteriségnek kiáltották ki, míg végre jótékonyágát elismerték.

Mint semmi találmány sem jó egyszerre s előkészület nélkül életbe, úgy már a könyvsajtó feltalálása előtt üztek némely mesterségeket, melyeket a könyvnyomás előhírnökeiül lehet tartani. Már a legrégebb művelt népek tudtak feliratokat s alakokat fára, köre, érczre vésni. A régi korban már nyomtak pénzeket, metszettek pecsétnyomókat s betűket, melyeket eszerpedényekbe véstek vagy beégettek. A rómaiaknál a betűket egyenkint külön táblácskába vésték s a gyermekeket így tanították meg olvasni.

A könyvnyomáshoz még közelebb áll a fametszés mestersége, melyet a chinaiak, indiaiak s más keleti népek régidőktől fogva képek nyomására, tarka papirostra s egyéb czifraságok készítésére használtak. Sőt Európában s a fametszés mestersége a könyvsajtó feltalálása előtt ismeretes volt, de meghatározni nem lehet, valjon Ázsiából származott-e át, vagy itt is feltalálták. Epen ily bizonytalanok a rézmetszés eredetét illető adatok.

Gutenberg személyes viszonyairól, fájdalom, keveset tudunk. Egy mainczi patricius család ivadéka volt s valószínűleg a 15-dik század elején született. 1420-ban a mainczi lázadása kényszerítette a patricius családokat, tehát Gutenberget is a kivándorlásra, ki csak 14 év múlva merül ismét föl Straszburban mint férfi, a legnagyobb szegénységben, élelmét géptani mesterségek által keresve, mit a kor tudatlansága s előítéletei miatt csak titokban gyakorolhatott. Így például egy straszburgi polgárt nemes kövek köszörülésére s tükrök kifényesítésére tanított. E titokban üzött mesterségek közé tartozott a nyomtatás mestersége, mi akkor természetesen igen tökéletlen volt, mert annak nincsen nyoma, hogy Gutenberg Straszburbban valamit nyomtatott vagy kiadott volna.

1445-ben Gutenberg szülővárosába Mainzba visszatért, hol, hogy régen érlelt tervét létesíthesse, F u s t J á n o s gazdag polgárral egy könyvsajtó felállítására végett szerződést kötött, melynek értelmében a szükséges pénz F u s t előlegezte.

Nem sok idő múlva a könyvsajtó titkaiba Sch ö f f e r P é t e r is be lön avatva s e hármas szövetség működése által a könyvnyomás mestersége néhány év múlva oly tökélyre jutott, melyet a későbbi idők csak kevés mértékben bírtak fokozni.

Miután érczből mozogható betűket tudtak önteni, a legnagyobb nehézségek le valának győzve s az első könyvnyomók nagyobb vállalkozásokba bocsátkozhattak. Gutenberg a törekvő s fáradhatlanul gondolkozó mester, ki minden erejét és idejét az új művészetnek szentelte, közel állt czélja eléréséhez, s a kiérdemelt jutalom már mosolygott elébe. A bibliából, mely első önálló terménye leendett az új művészetnek, már 12 iv volt kinyomva s anyag elég

összehalmozva nagyobb művek kinyomására! És mindettől meg kelle fosztatnia! Fust látva, mily nyereséget huzhatna az új művészetből, szívtelenül követelte Gutenbergtől az előlegezett pénz visszafizetését, mit ez azonban nem teljesíthetvén, a szerződés fölbomlott s Gutenberg, az érdemdús feltaláló, a vállalkozásból elveszté részletét s el lón árulva azoktól, kiket bizalmasan művészetébe avatott s oda kelle hagyni nyomdáját, munkabérét, melyek tulajdonai voltak hatalmas szellemének.

Most Fust és Schäffer egyedül nyomtattak. A könyvnyomtatás nyilvános lett s az említett latin biblia volt az első mű, mely 1461-ben a sajtó alól kikerült. Tehát épen négyszáz év előtt! E bibliából csak 16 példány van s rendkívül becsesek.

Habár Gutenberg egyénisége nem is áll előttünk teljesen körvonalazva s a történelem homályába csakhamar elenyészik, mégis az a kevés is, mit felőle tudunk, elég arra, hogy a legmélyebb részvétet érezzük iránta. Az a sorsa volt, a mi oly sok feltalálónak jut osztályrészül. Az eszközök keserítő hiányával folytonosan küzdve, mindent megkisértett egy nagy eszme valóítására, a melynek fontossága tisztán lelke előtt lebegett s midőn közel volt céljához, aljas árulás fosztá meg fáradságai jutalmától. Azonban megmaradt egy nemesebb jutalma, a magasztos öntudat, hogy az emberiség javára nagyot teremtett, mi az utókor halálját biztosítja számára.

1465 elején Gutenberg, A d o l f nassaui választófejedelemtől élte fogytáig tartó nyugdíjt kapott, mely öreg napjait a gondok terhétől megmentette. E jótekonyságot azonban csak rövid ideig élvezhette. Halála napja nincsen följegyezve, sirja egészen elpusztult, nyomát sem tudják, de találmánya nagyszerűbb emléke, mint minden piramisok és obeliszkek s minden betű, melyre tekintünk esik, halhatlan érdemeit juttatja eszünkbe.

(Találmányok könyve.)

A nemzeti Múzeum

P e s t e n .

A Múzeumot sokszor hallottátok említeni, vagy talán többször el is mentek mellette, a nélkül, hogy szép és kedves hazánk e nagybecsű kincsének kellő figyelmet szenteltetek volna.

Pedig az a gyönyörű és nagyszerű épület, melynek rajzát itt látjátok, megérdemli, hogy kívül belől megtekintsétek, vagy ha erre még nincsen alkalmatok, fogalmat szerezzetek felőle.

Én tehát utmutatótok leszek s a mennyire itt e szűk téren tehetem, körülvizetlek titeket e pompás nagy épületben s rövid rajzot adok, mely szerint tájékozhatjátok magatokat, ha majd személyesen fogjátok megtekinteni.

Mielőtt azonban a nagy kincseket tartalmazó számos termen végig menénk, nem lesz érdektelen a Múzeum történetével röviden megismerkedni.

A magyar nemzeti Múzeum keletkezése gróf Széchenyi Ferencznek, István atyjának köszönhető, ki 1802-ben nagyszerű könyvtárát s egyéb ritkaságait, ugmint: kéziratokat, képeket, földabroszokat, czimereket, pecsétet, érmekeket s egyéb műkincseit nagylelkűleg a nemzetnek ajándékozta s e nagyszerű ajándékát királyi oklevéllel is megerősítette.

A Múzeum első helyisége a mostani seminarium-épületben volt, a hol is

a könyv-, kézirat-, kép- s földabrosztár 1807 ik augusztus 20-án megnyitott, az érme s régiségek tára sokkal később adatván át a közönségnek.

Az első alapítók példája közfigyelmet ébresztett a hazában s az áldozatkész hazafiak vetekedve siettek gazdagítani az ország közkincesit, melyeket gróf Széchenyi Ferencz még mindig temérdek költséggel bővített.

1805-ben a győztes francia sereg közeledése miatt a nemzeti kincs Temesvárra, innét 1806-ban vissza Pestre, ismét 1809-ben Nagy-Váradra s innét vissza 1810-ben szállítattott, mely viszontagságos vándorlás a kellő rendezést nagyban akadályoztatta.

E közben herczeg Grassalkovich telket ajándékozott a Muzeumnak, mely telket azonban 1813-ban a mostanival kicserélték s a Muzeum oda vándorolt, hol jelenleg áll, de pompás palotája csak később építettet.

Hosszu volna itt elősorolni azon nagylelkű adakozásokat, melyek Muzeumunk jelenlegi gazdagságát képezik, de a nagycbbszerűket nem mellőzhetjük hallgatással, hogy ismerjétek azon derék hazafiakat, kik a nemzet e diszes intézetét virágzásra segítették.

Első helyen mindenesetre József nádor főherczeget kell megemlitenünk, ki 1809-ben s 1818-ban a híres Pray Györgynek, Kovachichnek és Kietabelnek könyvekből, kéziratokból, ásványokból, érmekből álló gazdag gyűjteményeiket megvette s a Muzeumnak ajándékozta.

1824-ben gróf Illésházy István történeti munkákban gazdag könyvtárát; Pyrker egri érsek 190 darabból álló remek képgyűjteményét; 1838-ban Veszlerle József gazdag éremgyűjteményét; 1851-ben a megszüntetett magyar iparegylet minden gyűjteményét; 1851-ben Bacsányi János gazdag könyvtárát ajándékozta a Muzeumnak.

Az ország pedig az épületre az 183 $\frac{2}{6}$ -ki országgyűlésen 500,000 ftot ajánlott meg.

1848-ban az országos főrendek, 1861-ben pedig az országos képviselők a Muzeum disztermében tartották üléseiket.

Meg kell még emlitenünk, hogy a Muzeum disztermének jelenlegi kicsinositását, két könyvterem fölszerelését a ti lelkes anyáitoknak s nővéreiteknek köszönhetjük, kik e czéla 1859- és 60-ban 26,000 forintot adakoztak.

Ez rövid történeti vázlata Muzeumunknak. Most menjünk be.

Az épület két emeletes. Alól laknak az igazgató, tisztek és szolgák.

Az első emelet egyik részében 14 terem van, melyekben a Széchenyi országos könyvtár, a másik részében 9 terem van, melyekben a kincsek és régiségek tára tartatik. Szintén az első emeletben van a nagy diszterem, egy elő- és két mellékteremmel, mindkét oldalról kétemeletes karzattal.

A második emelet egyik része 15 teremre van felosztva, melyekben a természetiek és kézműtan tára, a másik része 9 terem foglal magában, melyekben a képtár van fölállítva.

Lássuk most az osztályokat egyenkint.

I. A könyvtár. Eddig 150,000 kötetet számlál. Felosztatik: 1) levelek és oklevelek tárára; 2) könyvnyomdai zsengékre; 3) kéziratokra. 4) magára a könyvtárra.

II. A kincstár. Rendkívüli gazdag és érdekes. Áll: 1) az éremgyűjteményből. Számlál 90,000 darabot; 2) a kő-, bronz és vaskorszak régiségei gyűjteményéből, ugymint arany, ezüst ékszerekből, ércszobrok; házi istenek, templomi és házi edények, csatok, tükrök, csengetyűk, lámpák, korsók, üveg- s cserépedényekből; 3) kőszobrok

gyűjteményéből; 4) az ó- és középkor emlékeiből, melyenek sirkövek, koporsók, római oltárokból. Ezek nagyrésze hazánk földében találtak; 5) középs ujabbkori arany-, ezüst drágaságok gyűjteményéből. Rendkívül gazdag. Serleg van legalább 300; gyűrű 700; 6) fegyvertárból. Igen érdekes; 7) középs ujabbkori butorok gyűjteményéből, melyben több érdekes történeti szekrény, ókori zongora s beces asztalok vannak.

III. A természets kézműtantár. Áll 1) ez emlősök 500 darabot haladó osztályából; 2) a madarak 3300 példányából; ide tartozik a 3000 darab tojásból álló gyűjtemény; 3) a hüllők 300 példányát számláló gyűjteményéből; 4) a halak gyűjteményéből; 5) a rovargyűjteményből 30,000 példányba; 6) a csigák és kagylók 40,000 példányt haladó gyűjteményéből. Ide tartozik a rendkívüli gazdag növény, fajs mertető, gomba és maggyűjtemény. Továbbá az ásványgyűjtemény 16,000-et haladó darabbal: a földisme gyűjtemény 10,000 darabbal, a kőületek s öcsöntök gyűjteménye. A kézműtani gyűjtemény áll gép és mintagyűjteményből, 25,000 darabbal.

IV. A képtár. Felosztatik a Pyrker-, a Józsefnádor- és általános képtárra 515 beces képpel. Van egy, mely 10,000 ftot ér.

Ime, itt van dióhéjba szoritva hazánk egyik büszkesége, dicsősége. El ne mulasztátok megtekinteni és áldjátok emlékét a nagy hazafiaknak, kik azt létrehozták.

Egy kis beszélgetés,

melyből ez uttal csak a leánykák tanulhatnak, de majd a fiúkról is gondoskodunk.

— Jó napot édes Piroskám, mivel foglalkozol?

— Hozott Isten, kedves Ilonám! Soha jobbkor nem jöhettél volna. Valamin igen bús vagyok. Ma igen sok szép babaruhát kaptam a nagynénemtől és nem tudom kiszabni a ruhadarabokat, ha csak te ki nem segítesz. Nézd, milyen szép darabok! Ebből a barna gyapottkelméből mente lesz, ez a nagyvirágú jó lesz szoknyának, puszli ezen veres selyemből telik ki, kötőnek és csipke főkötőnek való is van.

— Ah, de szépek, hiszen ez sokat ér! Valami szépet kellett tenned, a miért ennyi nagy darabot kaptál. Bizonyosan szavaltál a néninek, vagy imádat tudtad jól, buzgón elmondani?

— Jelenleg egyiket sem tettem, hanem másvalamit, azoknál sokkal csekélyebbet, de a néni mégis oly jó volt, hogy meg is dicsért, és megajándékozott. Mindjárt elmondom, miért kaptam a babaruhákat. Te is tudod, hogy az én nagynéném kis majorságot tart, vannak pulykái, tyukjai, de a tyukoktól soha sem juthatott egy tojáshoz sem, csak kodácsoltak, zajogtak, mi jele, hogy tojnak, te a tojás nem került elő. Fölforgattak tyukolat, padlást, hiában, a tojást nem lelték meg. A néni búsult, kicsit zsörtölődött is a cselédekkel, mind hiában, pedig a néni kiszámította, hogy nyolcz tyuk után minden héten 48 tojást lehet várni. Mivel a jó tyúk két nap egymásután tojik, egy nap pihen, de ha minden másnap tojik is, még akkor is 32 tojás kerül egy hét alatt a konyhára, ezért méltán búsult a néni. Ma délelőtt oda mentem, és szokásom szerint össze-

csókolgattam azt a kedves dolgos öreg kezeit s meglátva, hogy szomorú, kérdeztem, hogy mi baja, ekkor nékem elbeszélte a tyukok csinját. Én többet nem kérdezősködtem, hanem szépen kisimultam a cselédszobába, ott a felső ruhából kibujtam, a fejemet bekötöttem, hogyha szükség lesz, a bujkálásban be ne szalmázzam a hajamat, mert erősen föltettem magamban, hogy túljárok a tyukok eszén, és ha még az operenciás tengeren túl kell is mennem, (na, tudod így kezdik a meséket) még akkor is megyek, még csak a fészkekre nem lelek. Hanem én nem úgy kezdtem a keresést mint a többiek, egy kosárkába vittem ki árpát, elkiáltottam magamat: Csire, csire, csire elő! miközben egy marék árpát hintettem el, láttad volna csak, mint futott mindjárt legelől nyujtott nyakkal a nagylábú kakas, összehívva szokott hívóhangján a tyúkokat, egy-egy árpaszemet fölesipve, azt ismét visszaejtve a földre, mi közbe mondogatta, kokó, kokó, kokó. No most, gondoltam magamban, csak kilesem, honnét búvniak elő azok a hamis tyukok. Hát képzeld csak, elő jön ám egy nagy búbú, kiterjesztett szárnyakkal, csak mondja ám kvák, kvák; ha közelitettek hozzá, krirrrr visitott mingyárt, no ez kotlós, majd lesz ez vezérem. Ugy is lett, az árpát csakhamar fölkapkodták; én egy kicsit meghiszegettem a búbost, elkezd ám futni, én meg utána, hát gondold csak hová bujt be?

— Hová? kérdezte a figyelő Ilona.

— Biz az a rözse alá, mi már hét év óta ott van összerakva az udvaron és hasábfákra úgy állítva, miszerint szükségből egy gyermek is alá búvhatna. Ez alá bujt az én tyúkom, én utána hajlottam, hát látom, hogy egy sarokban oda kuporodik a búboska s ugyancsak fészkei el magát a jó rakás tojason. No te csak maradj itt, gondolám magamban, mert édesanyámtól hallottam, hogy az ilyen tyukot nem kell háborgatni, mivel az rendesen kikölti fiait és akkor előrevezeti őket. Ezeket orozva költteknek szokták nevezni, Nem háborgattam hát, hanem jól aláhajoltam a rözsének és nagy örömömre ott fehérett a másik sarokban a sok friss tojás. De mikép vegyem ki? azonban eszembe jut a módja, előhozom a hosszúnyelű szénvonót, benyujtom és szépen a fészek belső oldala mellé illesztem a szénvonót; csendesen próbálom kifelé vonni, először nem akart sikerülni, hanem azután arra is rájöttem, hogy miként kell véle bánni, leszorítottam a szénvonót jól a földre és mivel ott a föld puha volt, egy kevés por jött elé s ezzel együtt kicsusztott az én találmányom is. Képzelheted örömet, mikor már a sok tojás a kötömbbe volt, jobban örültem neki, mint mikor a Borsszem Jankó a kakassarkonforgógyémántvárat föltalálta. Tudod-e még azt a mesét, a mit a multkor Veron néni mesélt. Most hát bevitettem a tojásokat, elmondtam, hová tojnak, és hol ül a búbos. Ezért adta a néni a sok babaruhát, miből most szabjunk, varrjunk édes Ilonkám!

— Csak lassan édesem, mert ha én szabok, varrok néked, sohasem tanulsz meg magad, hanem ha jól rám figyelsz, ezennel megmondom, hogy szabj és nem kell többé másra szorulnod.

— Kérlek, édes jó Ilonkám, meglásd én is hálás leszek, mihelyt alkalmam lesz en rá.

— Köszönöm, mond Ilon. Tehát figyelj, mit mondok. Egy kétujnyi és fél rőf hosszú papírt kétrét hajtunk, hogy erősebb legyen. Ezzel a papírszelettel megmérjük keresztbe a baba mellét, a milyen széles, ott a végén kicsipjük olólóval a papírt és egy számmal megjegyezzük. Most megmérjük a hát bőséget, két kicsipést teszünk, 2 számmal jeleljük meg, a vállat le a derékig egyszerre elől és hátrészt, ismét kicsipés 3 számmal jelelve; a karbőséget és derékbőséget 4–5 számmal, a derék hosszát 6 számmal. Tehát a mell és hátbősége, 1, 2,

a váll karbőség 3—4, a derék hosza bősége 5—6 szám. Most már ha ruhát akarsz a babádnak varrni magas derékkal, vagy huszárkát, előveszed az ahhoz való formát, megméred a fönt leírt mértékkal és elébb egy darab túllt szabsz ki, összeférczeled, fölpróbálsz, ha testhez illő-e és ha jó, csak akkor szabad a valóóságos kelmét ki. Nagyon vigyázz a varrásra, se ki ne nyujtsd a formájából, se nagyokat ne öltsz.

— Köszönöm, mond Piroska szívélyesen, most már karácsonyra új ruhát varrok a babámnak és ezt addig teszem, még egyszer a magamét is megtudom készíteni.

A mellékelt babapuszli-rajz magyarázata.

E rajz egy eredeti magyar puszi rajzát ábrázolja. A puszi kelméje lehet bárminő, de a sötétszínű legjobb. A himzést vékony zsinórzattal s aczélgyöngyökkel lehet készíteni, valamint selyemmel vagy színes gyapottal. A gombok borsónagyságu horgolt karikák, melyeket be kell borítani.

A kis lányok e rajz szerint kiszabhatják babájok pusziját, mi által gyakorlatot szereznek a szabásban, varrásban, himzésben, horgolásban és ekép játszva hasznos foglalkozásban gyakorolják magokat.

M e s é k.

A Duna.

Egykor a Duna gúnyosan lenézve a Tiszát, Drávát, és Szávát, dicsekvőleg szolt: „ti nyomorú patakok hajoljatok meg hatalmam előtt!” De a folyók így feleltek: „ne feledd, hogy mi általunk lettél nagy és hatalmas, emlékezzél, hogy Ulmnál még nem hordozol hajót s Duna-Eschingennél csak parányi forrás vagy, melyben még egy halacska sem élhet.”

A gyermek és a napsugarak.

Egy gyermek a napsugarak után kapkodott. A nap így szolt hozzá: „hagyd el, hasztalanul fáradsz: égi dolgokat megfogni nem lehet.”

A méh.

Amint jókor reggel
Felszikkad a harmat,
A méhecske többé
Nem ismer nyugalmat.

Repdes ide s tova,
Virágról virágra,
Majd a ligetbe száll,
Majd a rónaságra.

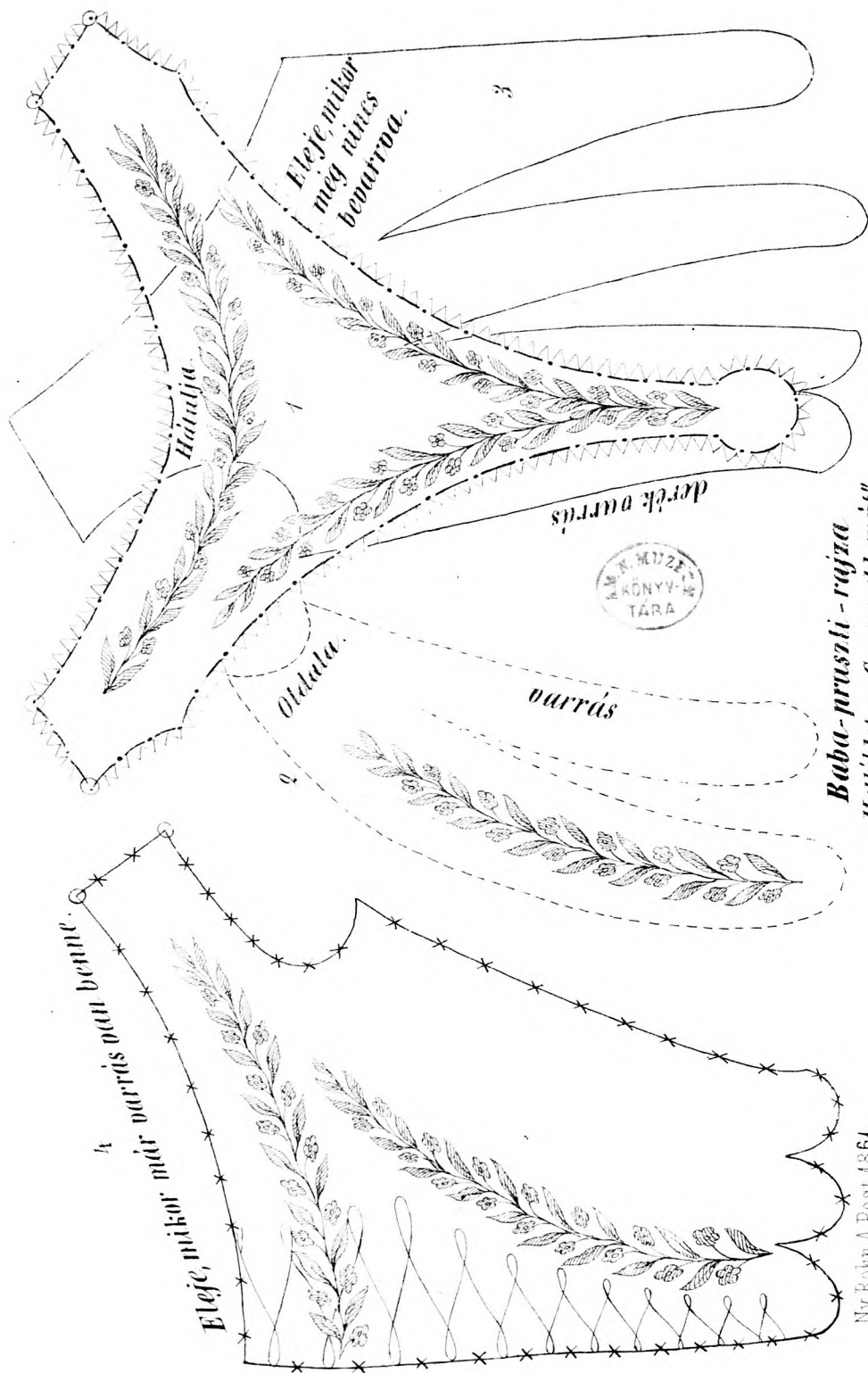
Megnéz figyelmesen
Minden virágkelyhet,

S örül, ha egykiesi
Mézrevalót lelhet.

Nem csügged, ha kevés
Méz van egy virágban,
„Sok kicsi sokra megy”
Dúdolja magában.

Hej, be szép szokása
Van a méhecskének;
Rest gyermekek tőle
Példát vehetnének.

(A r a n y b á n y a.)

4
 Eleje, mikor már varrás van benne.

3
 Eleje, mikor még nincs bevarrva.

Hátja

Oldala.

varrás

derék varrás

Baba-pruszi - rajza
 Műlektet a „Gyermekbarát”
 5-ik számához. 1861

Ny. Kohn A. Pest 1861.

Hazai s külföldi hírek.

— Vörösmarty Mihály halálának évfordulati napját, nov. 19-ét, a győri színházban ünnepélyesen megtartották.

— Contencin nevű fényképész feltalálta a módját, mikép lehet fára is fényképezni, mi ha elterjedne, különösen a fametszetekre nézve lenne nagyon előnyös.

— Angliában oly készüléket találtak fel, melynek segítségével a hajót a tűz és vízveszélyek ellen meg lehet menteni. A hajót tudniillik úgy építik, hogy egymástól elkülönzött osztályai vannak. A mely osztályt tűz vagy víz fenyeget, azt azonnal úgy el lehet zárni, hogy a többi osztály sértetlen marad, a veszélyben forgó osztályt pedig meg lehet menteni.

Számtani feladvány.

Két jó barát együtt akart utazni, de az egyik foglalkozásai miatt csak 6 nap mulva indulhatott volna. Tehát abban egyeztek meg, hogy a másik menjen előre, de naponkint csak 5 mérföldet haladjon, ő pedig majd 7 mérföldet fog haladni.

Kérdés: Hányad napra érte utól?

A III. sz. feladványa megfejtése. 1) Átmegy egy ur s egy inas. 2) Visszatér az ur s átmegy két inas. 3) Visszatér az inas s átmegy két ur. 4) Visszatér egy ur s egy inas s átmegy két ur. 5) Visszatér egy inas s átmegy két inas. 6) Ismét visszatér egy inas s átmennék mindketten.

A IV-dik szám számtani feladványa megfejtése többféle. Az egyik ez: $987654321=45$, $123456789=45$ s e kettő kivonásának maradéka.

Nyílt posta.

— A II. sz. számtani feladványa helyes megfejtését még pótlólag beküldte Fodor Iza és Michalovics Ödön.

— A III. sz. feladványát megfejtették: Marossi Dezső, Hutiray Lajos, Szentkereszti Béla, Mohay Sándor, Mocsáry Rózsika és Tarjassy Sándor.

— Tájékozásul tudatjuk, hogy mutatványszámunk egyszersmind az I-ső szám vala.

— A IV. sz. számtani feladványát helyesen kidolgozta: Berényi Lajos.

— Sz. Lőrinczre. Köszönjük a szives megemlékezést. A figyelmeztetést is szívesen fogadjuk.

— Vilmának, Tercsinek. Most még csak szép irásokat dicsérhetjük meg. A pályamunkák elítélésére még két írotársunkat kérjük fel s így ezek szava fog dönteni. Egyébiránt már maga az a buzgalom s szorgalom is dicséretes, hogy önök a kitűzött tárgyat kidolgozták.

— Beöthy Zsoltnak. Ön nagy örömet szerze nekünk.

— Probst Herminának. Olvassa ön el mégegyszer azt a számot s látni fogja, hogy tévedésben van.

— Szilágyi Lajos a III. sz. említett nagy harang súlját a mi mértékünk szerint helyesen tette 18,864 mázsára.

— Azoknak, kik költeményeket küldtek be. A törekvés mindenestre szép, kivált ha nem a tantárgyak rovására történik, de inkább örülünk, ha a gyermekek másnemű s korukhoz mért prózai, jó dolgozatokkal lepnek meg.

Karácsoni és újévi ajándékokra alkalmas ifjúsági iratok.

EMICH GUSZTÁV könyvkiadó-hivatalában Pesten, (Barátok-tere 7-dik sz. 1. em.) s általa minden hiteles könyvárúsnál kapható :

- Gyermekek tára.** Leprince Beaumont-nő közkedvességű munkája. A FOA Eugenia által egészen átdolgozott s új regékkel bővített francia eredeti után fordítva. Egy rézmet-szettel. 319 lap, ára 1 ft. 40 kr.
- A párisi kis Robinson, vagy az ipar győzelme.** FOA Eugenia után francziából fordította gr. ZICHI Agoston. Négy képpel- 238 lap, ára fekete képekkel. 1 ft. Kemény kötésben és színezett képekkel pedig 1 ft. 50 kr.
- Dunántúli hölgyecske.** LUKÁCS Páltól. 71 lap, ára 25 kr.
- Kis kert.** Kisebb és nagyobb gyermekeknek írta LUKÁCS Pál. 6 füzetben összesen 551 lap, ára 1 ft. 50 kr. Egy-egy füzet ára külön 25 kr.
- A gyermeki kegyelet tolmácsa.** Alkalmi üdvözetek, köszöntések, párbeszédek és jelenetek mindenféle családi ünnepélyekre. A növendék ifjúságnak ajánlja NEY Ferencz 156 lap, ára 70 kr.
- Gyermekek könyve.** Képekkel. Írta NEY Ferencz, Második bővített kiadás. **Kemény diszkötésben. 30 színezett képpel** s egy körrajzzal 128 lap, ára 1 ft. 75 kr.
- Raff György Természet-történelme** gyermekek számára. A kor kívánatához alkalmazva kijavította STANCSICS Mihály. Harmadik javított kiadás. **Tizenöt színezett aczélmetszetű tablával.** XII. és 444 lap, ára csinos kemény kötésben 3 ft.
- Vándorlások az állatvilágban.** Fiúk és lányok számára írta dr. REICHENBACH A., a természettörténet tanára. Magyarítá Keeskeméthy Csapó Dániel. **Színezett és fekete fametszvényekkel.** 131 lap, ára kemény kötésben 1 ft. 40 kr.
- Schmid Kristóf Ifjúsági iratai.** Harmadik egészen újra átdolgozott magyar kiadás, új beszélyekkel bővítve és **tíz aczélmetszettel díszesítve.** SUJANSZKY Antal szerkesztése alatt. Tíz kötetben, ára 5 ft. Egy-egy kötet ára külön 50 kr.
- Tartalom.** 1-ső kötet: A piros tojások. Beszély husvétii ajándokul jó gyermekek számára. Genovéva. Történelmi beszély az előkorból. — 2-dik kötet: Matild és Vilma, vagy a különböző testvérek. Itha, a toggenburgi grófnő. — 3-dik kötet: A virágkosarka. — A karácson-éj. — 4-dik kötet: Eisenfels Henrik Isten ismeretéhez jutásának tanúságos története. — A kanári madár. — A szent-jános bogárka. A szükségbeni segítség, vagy a fakeresz. — A jó nevelés szerenéséje. — A cseresnyék. — A jó leány. — A szerencés viszonttalálkozás. Az erdei kápolna. — 5-ik kötet: Tanulságos beszélykék kisebb gyermekek számára. 6-ik kötet: Tannenburgi Róza. — A fiatal remete. — 7-ik kötet: Eus tachius, tanuságos történet a keresztyén őskorból. — Márton az öreg hegyi lakos. — 8-ik kötet: A jó Fridolin és a gonosz Detrik. — 9-ik kötet: A jó Örsze. — A komlóvirág. — A legjobb örökség. — 10-ik kötet: A báránka. — A galam bocska. — A elveszett gyermek. — Hírlanda, a bretagnei herezegő.
- Schmid Kristof Ifjúsági iratai.** Új folyam. Fordította FUCHS Tamás. Nyolcz kötet, minden kötet egy-egy aczélmetszetű kép által díszítve. Ara egy-egy kötetnek . . 60 kr.
- Tartalom.** I. kötet: Paulina. — A kalászszedő leány. — A légy. — II. kötet: Thalheim Etelka: — A karthauzi kolostor, — A megrongált festvény. — III kötet: A virágkedvelők. — Reinhold Tódor. — Waldomir. IV. kötet: Klára. — A rózsató. — Walther Florentin. — V. kötet: Timot és Philemon. — A drágakövek. — A sajtóhíba. — A csodaorvos. — VI. kötet: Nándor, fiatal spanyol gróf története. — A Wolfsbühl melletti kápolna. (Régi monda) — VII. kötet: Jozefát, az indiai királyfiú. — A fülemile. — VIII. kötet: A pinos s fehér rózsák. — A rajnai vizár. — A két testvér. —
- A gyermekek és a madarak.** Tanulságosan mulattató olvasmány 8—12 éves gyermekek számára. Magyaritva TAYLOR E után. **17 angol fametszvényvel.** 143 l. 1 ft.
- A csillagos égnek népszerű ismertetése. Egy csillag-óra melléklettel.** Tanulságos és mulattató foglalkozás, minden tárgykedvelő, jelesen az ifjúság számára. A legjobb források után szerkeszté DANILOVICS Mihály nevelő, ára 1 ft. 40 kr.
- Ereynképező hasznos olvasókönyv** a haza mindkét nembeli ifjúságának számára. Negyedik, javított kiadás. 80 lap, ára 20 kr.
- Gadzasszonyi előcsarnok** kis lányoknak olvasmányul írta VÖRÖS Eszter, ára . . 60 kr.